

Avdelningen för myndighetsgemensam kontroll
Tomas Dahlquist, 010-730 9926
arbetsmiljoverket@av.se

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

Redovisning av regeringsuppdrag om fortsatt myndighetssamverkan för att motverka fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet

Regeringen uppdrog den 14 januari 2021 Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten och Skatteverket att under 2021 samverka kring fortsatt utveckling av metoder och genomförandet av myndighetsgemensamma kontroller mot fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet, med särskilt fokus på att skapa förutsättningar för varaktig samverkan¹.

Arbetsmiljöverket har samordnat uppdraget och ska i samband med årsredovisningen för 2021 redovisa det till regeringen. Det ena deluppdraget – att föreslå hur följande aspekter av en varaktig myndighetssamverkan kring kontrollverksamhet mot fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet kan organiseras – redovisade vi den 15 juni 2021.

Här följer vår redovisning av återstående delar av uppdraget. Redovisningen har tagits fram i samråd med övriga myndigheter.

Genomföra myndighetsgemensamma kontroller

Det första deluppdraget var att delta i myndighetsgemensamma kontroller utifrån respektive myndighets uppgift och i enlighet med utvecklade metoder med utgångspunkten att arbetet ska intensifieras och att antalet kontroller ska öka under 2021.

¹ dnr A2021/00085

Antalet kontroller har ökat

Under 2021 har pandemin fortsatt att påverka myndigheternas kontroller i fält. Trots detta har antalet kontroller under året ökat jämfört med tidigare år. Under 2021 har Arbetsmiljöverket registrerat totalt 2 007 kontroller inom myndighets-samverkan. Detta är en ökning från 1 274 st. år 2020. De flesta kontrollerna har gjorts enligt följande fördelning:

Bransch	Antal kontroller
41-43 Byggverksamhet	450
45-47 Handel; reparation av motorfordon och motorcyklar	266
49-53 Transport och magasinering	201
55-56 Hotell- och restaurangverksamhet	407

För Arbetsmiljöverkets del har de myndighetsgemensamma kontrollerna resulterat i 265 st. "Faktaunderlag för sanktionsavgift"² under 2021. Dessutom har Arbetsmiljöverket fattat beslut om 259 st. föreläggande och förbud³.

Arbetsförmedlingens återkrav har ökat

Arbetsförmedlingen har till följd av samverkan 2021 gjort återkrav på strax över 7 miljoner kr vilket är en ökning med ca 2 miljoner från 2020. Arbetsförmedlingen har under året jobbat med att ta fram en urvalsmodell som ska kunna användas inför myndighetsgemensamma kontroller. Modellen är fortfarande under utveckling och arbetet fortsätter under 2022. I december tillsattes en samordnare som håller ihop det interna arbetet på nationell och regional nivå.

Ekobrottsmyndigheten har förstärkt i regeringsuppdraget

Ekobrottsmyndigheten har under året utvecklat sitt deltagande i regeringsuppdraget genom tillsättande av både underrättelse- och brottsförebyggande resurser. Även den interna samordningen mellan verksamhetsgrenarna har förstärkts.

² Ett faktaunderlag för sanktionsavgift ligger till grund för bedömningen om en sanktionsavgift ska tas ut, samt avgiftens storlek. En sanktionsavgift är en särskild avgift som kan tas om man inte följt gällande regler.

³ Ett föreläggande är ett beslut av en myndighet som innebär att den som beslutet gäller ska genomföra en viss åtgärd. Ett förbud innebär att den som beslutet gäller inte får lov att göra en viss handling. Såväl föreläggande som förbud kan förenas med vite. Ett vite är ett penningbelopp som man kan tvingas betala om man inte följer en myndighets beslut.

Ekobrottsmyndigheten har tidigt uppmärksammat riskerna kopplade till industrisatsningen i norr, och har både ett underrättelse- och ett brottsförebyggande arbete kopplat till större offentliga och privata beställare av infrastruktur, inklusive byggnation. Arbetet samordnas även numera med partssamverkan i regeringsuppdraget. Ekobrottsmyndigheten är en aktiv del av förarbetet inom regionala kontroller i norr genom ett myndighetsgemensamt arbete. Bedömningen är att detta arbets sätt med ett riskbaserat urval av kontrollobjekt bör ha lett till mer träffsäkra kontroller.

Dessutom deltar Ekobrottsmyndigheten aktivt i det brottsförebyggande nationella arbetet inom regeringsuppdraget, såsom partssamverkan och informationskampanjen.

Jämställdhetsmyndigheten hittade över hundra fall av misstänkt människoexploatering

De till myndigheten knutna regionkoordinatorerna har under 2021 identifierat 131 personer där det finns misstanke om att de varit utsatta för människohandel eller människoexploatering. Personerna har påträffats såväl inom de myndighetsgemensamma kontrollerna som inom ramen för övrig verksamhet. Mest frekvent handlar det om personer från Ukraina, Rumänien och Bulgarien.

Migrationsverket har förbättrat sina analyser

Migrationsverket har inrättat en funktion för kontrollanalys som bland annat syftar till att upptäcka fusk, regelöverträdelser och brott i arbetslivet som kopplar an till myndighetens processer, exempelvis arbetstillståndsprocessen och asylprocessen. Funktionen ska ta emot tips och information från allmänheten, verksamheten och från myndigheter när det gäller arbetslivskriminalitet. Funktionen ska ha en operativ men även analytisk förmåga, dvs. både kunna göra skillnad i enskilda ärenden och identifiera mönster och trender vad gäller missbruk och brottsupplägg. Den fortsatta utvecklingen av funktionen bedöms som central för Migrationsverkets fortsatta arbete mot arbetslivskriminalitet. Myndigheten har också bidragit med resurser till tillfälliga arbetsgrupper kopplade till myndighetssamverkan, exempelvis projektet ISVAK⁴ med fokus på region Nord.

⁴ ISVAK (Industrisatsningen – SamVerkan mot ArbetslivsKriminalitet) utgör en särskild myndighetsgemensam arbetsgrupp med fokus på att följa utvecklingen och vidta relevanta åtgärder för att motverka arbetslivskriminalitet inom ramen för den stora industri- och infrastruktursatsningen i norra Sverige.

Polismyndigheten har ökat resurserna och utvecklat interna strukturer

Polismyndigheten har under året utvecklat interna strukturer och utökat de resurser som arbetar dedikerat mot arbetslivskriminaliteten. Polisen har även förstärkt samordningen internt och mellan olika myndighetsgemensamma uppdrag.

Polismyndigheten har under året skapat ett nationellt sekretariat för att koordinera all myndighetssamverkan avseende organiserad och allvarlig brottslighet. Sekretariatet samordnar exempelvis de båda myndighetsgemensamma regeringsuppdragen mot 1) organiserad brottslighet och 2) fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet. Sekretariatet har utökats personellt för att hantera detta uppdrag och Polismyndigheten har även tillfört nationella resurser i regionerna för att samordna verksamheten. Strukturer och kontaktvägar har därmed etablerats med exempelvis polisregionerna och gränspolisen.

Den verksamhet som i huvudsak arbetar inom uppdraget mot arbetslivskriminalitet inom Polismyndigheten är gränspolisen. Under 2021 har gränspolisens uppdrag till stor del präglats av gränskontroller kopplade till de restriktioner och inreseregler som följt av pandemin. Detta innebär att arbetsplatsinspektioner inte har kunnat genomföras i den omfattning som planerats. Även möjligheterna till att vidareutbilda lokalpolisområdena i att självständigt utföra arbetsplatsinspektioner har påverkats.

Trots pandemin har det ändå fullföljts ett stort antal arbetsplatsinspektioner. Uppemot 2 000 arbetsplatsinspektioner (1 969 st.) har genomförts under 2021. Dessa har i huvudsak riktats följande branscher:

- handel
- hotell och restaurang
- kroppsvård
- bygg
- städ

Under 2021 har det upprättats 941 ärenden avseende brott mot utlänningslagen i någon form, 62 anmälningar om människoexploatering och 24 anmälningar om människohandel.

I polisregion Nord finns en särskild utmaning avseende den industrisatsning som pågår. Polismyndigheten har därför initierat ett arbete med detta och det är nu även ett nationellt myndighetsgemensamt projekt inom ramen för uppdraget mot arbetslivskriminalitet; ISVAK.

Skatteverket har kontrollerat kassaregister och personaliggare

Under 2021 har Skatteverket kontrollerat drygt 1 300 företag i samband med myndighetsgemensamma kontroller. Detta är en ökning med drygt 100 kontroller jämfört med 2020. Skatteverkets kontrollmöjligheter på fältet utgår från lagstiftningen kring kassaregister inom kontanthandeln samt kontroller av personaliggare inom berörda branscher⁵.

De brister och felaktigheter som har framkommit vid besöken ligger till grund för att Skatteverket beslutar om kontrollavgifter, tillkommande skatter, avgifter och moms. Även felaktigheter kopplat folkbokföring har varit föremål för åtgärd.

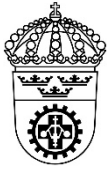
Ta fram indikatorer för uppföljning

Det andra deluppdraget var att ta fram indikatorer för uppföljning av den myndighetsgemensamma kontrollverksamheten och dess resultat.

För att förbättra möjligheten att följa upp kontrollverksamheten och dess resultat över tid har myndigheterna tagit fram både myndighetsspecifika variabler och myndighetsgemensamma variabler för uppföljning. De myndighetsspecifika variablerna ger en möjlighet att följa upp respektive myndighets resultat som är av vikt i samverkan för att motverka arbetslivskriminalitet, medan de myndighetsgemensamma variablerna möjliggör att följa process och ärende över tid gemensamt.

Myndigheterna har även tagit fram ett förslag för en ny struktur och ett nytt arbetssätt för att underlätta inhämtande, sammanställning och lagring av myndigheternas uppgifter. Förslaget innefattar en informationsöverföring från de samverkande myndigheterna till Arbetsmiljöverket. Uppgifterna hanteras enligt förslaget i en databas, vilken Arbetsmiljöverket är tänkt att förvalta. Förslaget har även granskats ur ett juridiskt perspektiv för att säkerställa att databasen inte innehåller uppgifter som exempelvis kan röja fysiska och juridiska personers identitet.

⁵ De branscher som omfattas av kravet på personalliggare är bygg, fordonsservice, kropps- och skönhetsvård, livsmedels- och tobaksgrossister, restaurang och tvätterier.

Genomföra kommunikationsinsats riktad till allmänheten

Det tredje deluppdraget var att genomföra förebyggande informationsinsatser med fokus på att stärka allmänhetens kunskap och förändra attityder. Uppdraget resulterade i en kommunikationsinsats som fick en bra räckvidd/spridning givet den budgetnivå som fanns. Att påverka attityder tar emellertid lång tid och kräver därför kommunikationsinsatser som är långsiktiga.

Som mål för insatsen satte myndigheterna: *Öka allmänhetens kunskap om förekomsten av arbetslivskriminalitet i det svenska samhället och påverka inställningen till förekomsten i en avståndstagande riktning.* Målgruppen allmänheten definierade vi som alla i Sverige mellan 20 och 80 år eftersom köpare av tjänster som bidrar till arbetslivskriminalitet finns i alla åldrar. För att veta vilken kunskap och attityder allmänheten hade innan myndigheterna startade insatsen, gjorde vi en attitydmätning. Några av insikterna var att människor i allmänhet

- drivs av att göra rätt för sig och att ta sitt ansvar för samhället
- tar allvarligt på att människor far illa
- blir mer oroade eller engagerade när de får mer kunskap i ämnet
- inte tror att de själva kan göra någon skillnad.

Vårt strategiarbete resulterade i att vi bland annat behövde

- ge allmänheten en tydligare bild av vad arbetslivskriminalitet innebär
- bli konkreta genom att lyfta upp de problem och branscher som är extra utsatta
- ruska om lite och berätta om ämnet på ett emotionellt sätt
- ge råd om hur man som konsument kan göra skillnad.

För att väcka känslor valde myndigheterna att lyfta fram det faktum att arbetstagare utnyttjas. Vi prioriterade film som kanal eftersom den ger möjlighet att nå ut brett i hela landet och för att film tilltalar breda målgrupper. Idén gick ut på att visa helt vanliga människor som ovetandes (ibland för att de inte riktigt vill veta) är med och bidrar till att arbetslivskriminalitet kan pågå. Det genomgående temat är att du som privatperson och medmänniska kan vara med och sätta stopp för att människor utnyttjas i arbetslivet.

Myndigheterna producerade fyra filmer som visade privatpersoner i köpsituationer i fyra branscher som är utsatta för arbetslivskriminalitet. För att skapa uppmärksamhet inledde vi insatsen med pressbearbetning i slutet av oktober.

Filmerna spreds under november månad, både som traditionell Tv-reklam och via digitala kanaler och sociala medier. Huvudbudskapet var: *Låt oss stoppa att människor utnyttjas på jobbet*. Det fanns en hänvisning till fördjupande information på en webbsida som både belyser vidden av problemet och ger konkreta tips på vad du som konsument kan göra för att motverka arbetslivskriminalitet.

Effektmätningen av insatsen visar att allmänheten tycker det är bra att myndigheter genomför informationsinsatser (ca 60 %). Budskapet är klart, tydligt och missuppfattas inte (ca 80 % uppfattade rätt budskap). De tycker att filmerna är tankeväckande, relevanta och informativa. 28 % säger sig ha fått ny kunskap i frågan och 60 % säger sig ha blivit motiverade att agera för att minska förekomsten av brott inom arbetslivet.

Filmerna har däremot synts för lite och därmed observerats av för få personer. Observationsgraden ligger relativt lågt på 24 % totalt, detta oberoende av till exempel ålder, kön, utbildning och attityd till frågan. Det som styr observationsgraden mest är budget och intresse för frågan i målgruppen, samt aktuell uppmärksamhet i media. Konkurrenten i media var tuff under november då många aktörer startade sina "Black week/Friday" kampanjer lite tidigare än förra året. Uppdraget genomfördes av myndigheterna tillsammans med en upphandlad kommunikationsbyrå och dess underleverantörer.

Samverkan med parterna har utvecklats

I myndigheternas delredovisning den 15 juni föreslog vi bland annat hur samråd med arbetsmarknadens parter kan utvecklas och organiseras. Vi har sedan dess utvecklat samverkan med parterna. Under hösten 2021 träffade myndigheterna inom regeringsuppdraget en överenskommelse om partssamverkan med Svenskt Näringsliv och LO. Syftet med samverkan avser bland annat att öka kunskapen hos myndigheter och arbetsmarknadens parter kring frågor som berör arbetslivskriminalitet. I sammanhanget är det också av vikt att skapa ökad förståelse på det regionala planet, vilket numera sker inom de sju regionala samverkansgrupper i landet.

Inom vår partssamverkan har myndigheterna och parterna enats om att inledningsvis sätta ett särskilt fokus på byggbranschen. Samverkan sker därför med branschorganisationen Byggföretagen samt Byggnads. Samverkan sker både nationellt och regionalt. I denna samverkan har det visat sig finnas ett stort behov av förebyggande insatser riktat till olika aktörer inom byggmarknaden.

Ur ett regionalt perspektiv har detta visat sig i anslutning till de myndighetsgemensamma kontroller som gjorts inom ramen för de stora industri- och infrastruktursatsningarna i norra Sverige. Behovet och efterfrågan av förebyggande åtgärder har visat sig vara stort, vilket återspeglar i kommande aktiviteter inom den regionala partssamverkan.

De som deltagit

Yttrandet har avgetts av generaldirektören Erna Zelmin. I den slutliga handläggningen har även ställföreträdande generaldirektören Håkan Olsson deltagit. Föredragande har varit handläggaren Tomas Dahlquist.

Erna Zelmin

Tomas Dahlquist